

RIIGIKOGU KANTSELEI ÕIGUS- JA ANALÜÜSIOSAKOND

Ukraina sõjapõgenike toetused ja selle finantsiline mõju Euroopa riikidele

Nr 2

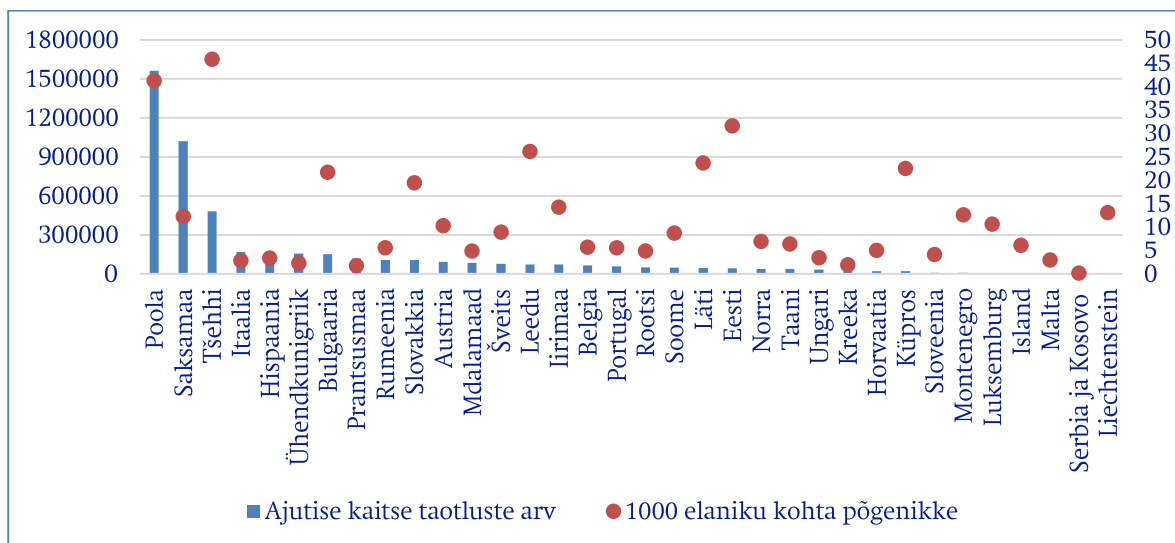
06.02.2023

Sõda Ukrainas mõjutab kogu Euroopat, aga erinevaid Euroopa riike erinevalt, seda nii majanduslikult kui sotsiaaldemograafiliselt. Teemaleht annab ülevaate Euroopa riikide Ukraina sõjapõgenikele suunatud abipakettidest nende riiki saabumisel ja alalise elukoha sisseseadmisel.

Rändevood

24. veebruaril 2022. aastal alanud Venemaa agressioon Ukraina vastu on tekitanud massilise sõja eest põgenevate inimeste riigist väljarände. 2023. aasta 17. jaanuariks oli ÜRO Pagulasameti (UNHCR) andmetel kogu Euroopas registreeritud 7 976 980 Ukrainast pärit pagulast, kellest 4 939 057 on esitanud ajutise kaitse taotluse või sarnase riikliku kaitse saamise taotluse.¹ Naaberriikides Bulgaarias, Tšehhis, Ungaris, Poolas, Rumeenias ja Slovakkias on ajutise kaitse taotlusi esitanud 2 441 946 ja teistes Euroopa riikides 2 497 111 ukrainlast. Lisaks on 2 852 395 ukrainlast registreeritud Venemaal ja 19 329 Valgevenes. Ukrainlased on ajutise kaitse taotlusi esitanud 34 riigis. Absoluutarvudes on enim ajutise kaitse taotlusi esitanud Poolas (1,56 mln), Saksamaal (1,02 mln) ja Tšehhis (481 tuh). Eesti lähiriikidest on enim ukrainlaste ajutise kaitse taotlusi vastu võtnud Leedu (73 040), järgnevad Rootsi (50 795), Soome (48 222) ja Läti (44 912). Eestis on taotlusi esitanud 42 117. Põgenike suhtarvult 1000 elaniku kohta on peamised vastuvõtavad riigid Tšehhi (45 põgenikku 1000 elaniku kohta), Poola (41%), Eesti (31%), Leedu (26%) ja Läti (23%).

Joonis 1. Ajutise kaitse taotlejate arv Euroopa riikides, absoluutarvudes ja 1000 elaniku kohta, 2023

Allikas: [UNHCR](#), andmed muutuvad iganädalaselt, vaadatud 24.01.2023; rahvastik 2021 [Eurostat tabel \[DEMO_GIND\]](#); autori arvutused.

¹ <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>, vaadatud 24.01.2023.

Toetusmeetmed

Euroopa Liidu Nõukogu hääletas 4. märtsil 2022 ühehäälselt Euroopa Komisjoni ettepaneku² poolt aktiveerida ajutise kaitse direktiiv,³ mille eesmärk on anda liikmesriikidele suuniseid ELi saabuvate pagulaste massilise saabumisega toimetulekuks. Direktiivi kaudu on pagulastel õigus ajutisele kaitsele üheks aastaks, mida saab pikendada kuni kolmeks aastaks, ilma et oleks vaja läbida pikki varjupaiga taotlusmenetlusi. Lisaks elamisloale on Ukrainast pärit pagulastel juurdepääs sotsiaalkaitsele, tervishoiule, haridusele, pangateenustele ja tööturule. Samuti võimaldab see perekondadel vastuvõtvas riigis taasühineda ja pagulastel teataval asjaoludel vabalt teistesse liikmesriikidesse liikuda.⁴

Vastuvõtt ja esmane tugi

Viivitamatu erakorralise meetmena pidid riigid suurendama oma suutlikkust pagulasi vastu võtta, et tagada põgenikele kiire juurdepääs esialgsele ajutisele majutusele. Suure hulga Ukraina põgenike kiireks majutamiseks on riigid tuginenud erinevatele majutusvõimalustele, laiendades olemasolevaid ja loonud uusi vastuvõtukeskusi või muid hädaabilahendusi.

Elukoha leidmine uues asukohariigis vahetult pärast saabumist on Ukraina põgenikele keeruline. Sageli puuduvad neil vajalikud dokumendid ja ei tunta kohaliku eluasemeturu iseärasusi. Mõnel juhul on see keeruline üürileandjate diskrimineeriva käitumise või negatiivsete eelarvamuste, aga ka piiratud rahaliste vahendite tõttu. OECD on viidanud uuringule, millest selgus, et Ukraina põgenikud leiavad alalise üüripinna heal juhul kuue nädala jooksul pärast riiki saabumist.⁵ Enne alalise üüripinna leidmist on lisaks vastuvõtukeskustele riigi poolt subsideeritud täiendavaks majutuskohaks olnud hotellid, hostelid, koolid, kruiisilaevad ja mobiilsed varjupaigad. Lisaks on tänu toimivale vabatahtlike süsteemile kui ka ukrainlaste kogukondadele, kes elasid elamisloa alusel Euroopa riikides juba enne sõja puhkemist,⁶ paljud Ukraina põgenikud leidnud peavarju eramajutuses. Näiteks Poola on eluasemevajaduste rahuldamiseks paljuski toetunud just vabatahtlike eramajutajate süsteemile. Samuti leidsid umbes pooled Norrasse saabunud ning umbes kaks kolmandikku Soome ja Lätisse saabunudtest esimestel kuudel peavarju eramajutuses. Belgias ja Itaalias ulatus see kohati lausa 85–90%-ni.

Tunnistades rahalist koormust vabatahtliku majutamise korraldamisel hakkasid mõned riigid pakkuma **eramajutajatele rahalist toetust**, sealhulgas Läti, Leedu, Tšehhi, Poola, Taani, Horvaatia, Slovakkia, Prantsusmaa ja Ühendkuningriik.⁷ **Leedus** saavad eravõõrustajad alates pagulase vastuvõtmise teisest kuust 150 eurot inimese kohta kuus (ja 50 eurot iga lisanduva inimese kohta) maksimaalselt kolmeks kuuks. **Läti** elanikel, kes majutavad Ukraina põgenikke oma kodusesse tasuta, on õigus saada riiklikku toetust kuni 120 päeva eest. Hüvitist võib saada 100 eurot kuus esimese majutatava kohta ja 50 eurot kuus iga järgmise isiku kohta, kuid mitte rohkem kui 300 eurot kuus. **Tšehhis** on eravõõrustajate toetus 3 000 Tšehhi krooni (120 eurot) pagulase kohta, kes on majutatud konkreetses kuus rohkem kui 16 järjestikusel päeval ning kuni 12 000 Tšehhi krooni (490 eurot) nelja või enama majutatud isiku kohta. **Taanis** on omavalitsustel võimalus anda vastuvõtvale leibkonnale toetust kuni 500 Taani krooni (67 eurot) päevas pagulase kohta, mis võib omavalitsuste lõikes erineda. **Horvaatias** on eravõõrustajatele mõeldud toetus kuni 3 600 Horvaatia kuna (477 eurot) kuus ning ühe isiku kohta summas 50 Horvaatia kuna (6,50 eurot) päevas. **Poolas** on toetus maksimaalselt 60 päeva, mida on võimalik põhjendatud juhtudel pikendada. Ukraina kodanikele majutuse ja toitlustuse pakkumisel on toetus 40 Poola zlotti (8 eurot) inimese kohta päevas. **Slovakkias** makstakse majutamise eest 7 eurot üle 15-aastase ajutise kaitsega isiku majutamise eest ning 3,5 eurot alla 15-aastase isiku eest. **Prantsusmaal** ja **Ühendkuningriigis** on eramajutajatel õigus taotleda rahalist toetust pikemaajaliselt, kuni aastaks.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0091&qid=1656585642376>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>

⁴ Aumayr-Pintar, C.; Cantero Guerrero, M., "Policies to support refugees from Ukraine", Eurofound, 05.07.2022.

⁵ OECD (2022), Housing support of Ukrainian refugees in receiving countries. Policy Responses, 27.07.2022.

⁶ Eurostati 2020. aasta andmete alusel oli ELs Ukrainast pärit sissetulevate kogukond enne sõja puhkemist suuruselt kolmas kolmandate riikide kodanike rühm Maroko ja Türgi järel.

⁷ OECD (2022), Housing support of Ukrainian refugees in receiving countries. Policy Response, 27.07.2022.

Prantsusmaal on õigus majutuse pakkujal taotleda toetust ühe ja kahe inimese eest 400 eurot esimesel kuul, 200 eurot kuni neljanda kuuni ja alates viiendast kuust kuni ühe aastani 125 eurot ning aastas kokku 2000 eurot. Koos ühe lapsega on aastas toetus kokku 2500 eurot ning kahe ja enama lapsega pere majutamise eest on toetus aastas kokku 2800 eurot. Ühendkuningriigis on võõrustajal õigus saada kuus 350 naelsterlingit (420 eurot), juhul kui majutatakse ukrainlast ühe aasta jooksul.⁸

Üüri- ja eluasemekulude toetus alalisele elukohale üleminekuks

Alalise üüripinna leidmise lihtsustamiseks on enamik Euroopa riike loonud veebiplatvormid, mille vahendusel ukrainlased saavad teavet eluasemepakkumiste ja -õiguste kohta. Kuna üüriturult leitavate eluasemete taskukohasus võib paljudele pagulastele olla üle jõu käivaks, eriti linnades, siis on riigid toetanud pagulasi alalise üüripinna leidmisel ja selle sisseadmisel. Kõige levinumad eluasemetoetuse meetmed madala sissetulekuga ja haavatavatele leibkondadele on eluasemetoetus ja sotsiaalkorterid.

Sotsiaalkortereid pakutakse enamikes riikides, nende pakkumise esirinnas on Madalmaad, Taani ja Austria.⁹ Mitmed riigid on laiendanud ka oma üüritoetuskavasid. **Austrias** saavad ajutise kaitse saajad üüritoetust 150 eurot kuus üksikisikuna ja 300 eurot perekonnana. **Hispaanias** on õigus taotleda üüritoetust eluasemekulude katmiseks 376 eurot kuus inimese kohta, kuid lõplik toetus sõltub perekonna suurusest. Lisatoetust võib saada tagatisraha maksmiseks ja maaklerteenuste eest tasumiseks. **Bestis** antakse alalisele majutusele kolides ühekordset toetust, et katta üürimisega ja sisustamisega seotud kulud kuni 1200 eurot. Vajadusel on võimalik eluasemekulude ja muude esmavajalike kulude katmiseks taotleda omavalitsuselt toimetulekutoetust, mis on esimese täiskasvanud pereliikme kohta 200 eurot, iga järgmise täisealise pereliikme kohta 160 eurot ja lapse kohta 240 eurot. **Lätis** on täiskasvanul õigus saada ühekordset nn kriisilukorra toetust 272 eurot ja lapsel 190 eurot. Vajadusel igakuist lisatoetust 109 eurot esimese pereliikme kohta ja 76 eurot iga järgmise pereliikme kohta. **Leedus** on täiskasvanul õigus saada igakuist rahalist toetust 129 eurot kui keskmine sissetulek inimese kohta jääb alla 142 euro kuus. **Belgias** kui sotsiaalkorterit ei ole pakkuda ega ei õnnestu leida muud elamispiinda, siis on ajutise kaitse saajal õigus saada sotsiaaltoetust 1093,80 eurot kuus ühe täiskasvanu kohta, millele lisaks on õigus taotleda toetust mööbli sisseadmiseks. **Saksamaal** saavad ajutise kaitse saajad toetust umbes 360 eurot inimese kohta kuus, mida võib kasutada üüri ja muude eluasemekulude katmiseks. **Bulgaarias** on pagulastel õigus saada 375 Bulgaaria leevi (192 eurot) perekonna kohta, mis on ette nähtud eluasemekulude katmiseks. **Horvaatias** on ajutise kaitse saajal õigus saada ühekordset rahalist toetust aastas 2 500 Horvaatia kuna (330 eurot) või 3 500 Horvaatia kuna (460 eurot) perekonna kohta. **Itaalias** on rahaline toetus iseseisval üüripinnal elamise korral täiskasvanu kohta 300 eurot kuus kolmel kuul. **Poolas** on võimalik põhivajaduste, sh eluasemekulude katmiseks taotleda omavalitsuselt ühekordset toetust 300 Poola zlotti (65 eurot) inimese kohta. **Tšehhis** on ajutise kaitse saajatel õigus nn humanitaartoetusele, mis on 5 000 Tšehhi krooni (203 eurot) inimese kohta kuus, mida on õigus taotleda kuni 6 kuud. Esimene toetus määratakse automaatselt, kuid järgmistel kordadel tuleb tõendada, et pagulasel ei ole piisavat sissetulekut. Vajadusel on võimalikud ka selle toetuse edasised väiksemad väljamaksed.^{10,11}

Põgenike kriisi rahaline mõju Euroopas

OECD on eelmise aasta keskspaigas hinnanud Ukraina põgenike kriisi abistamisel erinevate toetusmeetmete – elamis-, haridus- ja tervishoiukulude – rahalist mõju Euroopas. Esialgsed hinnangud hõlmavad 2022. aasta 10-kuulist perioodi ja nende aluseks on OECD ülevaates „[The potential contribution of Ukrainian refugees to the labour force in European host countries](#)“ kasutatud metoodika. Lähtutud on eeldusest, et Ukraina pagulaste jaotumine ja demograafiline koosseis riikides jäävad fikseerituks tasemel, mida täheldati igas riigis 2022. aasta aprilli lõpus.

⁸ Ibid.

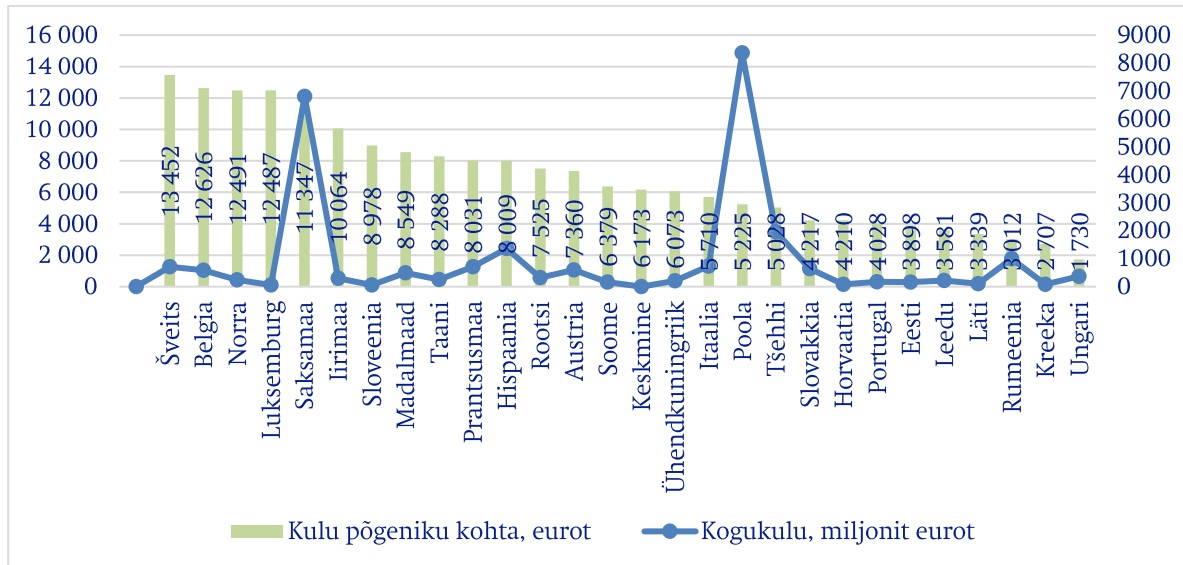
⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ OECD (2022), Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries. OECD Publishing, Paris.

Nende analüüside järgi on Euroopa OECD riikide abistamise kogumaksumuseks 2022. aastal hinnanguliselt 26,6 miljardit eurot ning keskmine maksumus põgeniku kohta 6173 eurot.¹²

Joonis 2. Ukraina põgenike kriisi hinnanguline maksumus, 2022.

Allikas: OECD (2022), International Migration Outlook 2022, lk 105.

Suurimad kogukulud on eelduslikult Poolal (8,3 miljardit eurot), Saksamaal (6,8 miljardit eurot), Tšehhil (1,9 miljardit) ja Hispaanial (1,3 miljardit eurot). Poola ja Saksamaa kannavad hinnanguliselt 50% kõigist kuludest. Eesti puhul hinnatakse Ukraina põgenike vastuvõtmise kogumaksumuseks 166 miljonit eurot. Kasutatud metoodika järgi on kõige suuremad kulutused põgeniku kohta Šveitsis ja Belgias. Suurim osa kõigist kuludest Euroopas on seotud ukrainlastele majutuse pakkimise ja otseste rahaliste toetustega, mille kogumaksumuseks Euroopas hinnatakse 17,2 miljardit eurot. Ukraina pagulastele hariduse kättesaadavaks tegemine läheb hinnanguliselt maksma 5,1 miljardit eurot. Tervishoiukulude kogumaksumuseks hinnatakse 4,4 miljardit eurot. Kõige suuremad kulud on Saksamaal 1,4 miljardit eurot, millele järgneb Poola 664 miljoni euroga.

Kokkuvõte

Ukrainast pärit pagulased on Euroopa riikides esitanud umbes 4,9 miljonit ajutise kaitse taotlust ning vajanud kiiret juurdepääsu eluasemele, sotsiaalkaitsele, tervishoiule, haridusele, pangateenustele ja tööturule. Riigid on üha enam laiendanud ka juurdepääsu erinevatele integratsioonimeetmetele ja keeleõppele. Kõige suuremaks väljakutseks on paljudes pagulasi vastuvõtvates riikides olnud just esialgse ajutise majutuse tagamine ja alalise eluaseme leidmine, et taastada nende elus teatud stabiilsus. Erinevatest kuludest on ukrainlaste majutusele ja elamiskuludele OECD esialgsete hinnangute kohaselt kulunud riikidel kõige rohkem, hinnanguliselt 17,2 miljardit eurot.

Kai Raudkivi

nõunik

kai.raudkivi@riigikogu.ee

Kasutatud allikad

Aumayr-Pintar, C.; Cantero Guerrero, M., “Policies to support refugees from Ukraine”, Eurofound, 05.07.2022.

¹² OECD (2022), International Migration Outlook 2022, OECD Publishing, Paris.

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2022/policies-to-support-refugees-from-ukraine>

Euroopa Komisjon (2022), „Ettepanek: Nõukogu rakendusotsus, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiivi 2001/55EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse“, COM(2022) 91 final 2022/0069 (NLE), Brüssel.

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0091&qid=1656585642376>

Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2001/55/EÜ, 20. juuli 2001, miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel, Brüssel.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>

OECD (2022), Housing support for Ukrainian refugees in receiving countries. Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine, 27.07.2022, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9c2b4404-en>

OECD (2022), Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/09beb886-en>.

OECD (2022), International Migration Outlook 2022, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/30fe16d2-en>

UNHCR Data Portal – Ukraine Refugee Situation. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Õigus- ja analüüsiosakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab parlamendiliikmeid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev teemaleht on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema töö sisu üle ja kommentaarid on teretulnud